

міжнародний політичний престиж. У наступні десять-п'ятнадцять років Британія була змушена певною мірою послабити свою експансіоністську політику щодо Афганістану, Ірану та ханств Центральної Азії, зосередившись головним чином на зміцненні британських військових та адміністративних інститутів в Індії.

Список використаних джерел

1. Повстання сипаїв. ЦЕЙ ДЕНЬ В ІСТОРИЇ. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0511N/>.
2. Рубель В. А. Нова історія Азії та Африки: Постсередньовічний Схід (XVIII – друга половина XIX ст.). Київ : Либідь, 2007. 560 с.
3. Baker D. Colonial Beginnings and the Indian Response: The Revolt of 1857–58 in Madhya Pradesh. *Modern Asian Studies*. 1991. Volume 25, Number 3. P. 511–543.

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент Іржавська А.П.

СЕРЕДНЬОВІЧНА АРХІТЕКТУРА РОМАНСЬКОГО СТИЛЮ

Петренко М.Ю.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: petrenko.mykhailo2321@vu.cdu.edu.ua

У країнах Західної та Центральної Європи із відродженням міст наприкінці X століття починає складатися архітектура романського стилю. На відміну від попередніх йому тенденцій середньовічного мистецтва, що носили локальний характер, романський стиль став першою художньою системою середньовіччя, що охопила більшість європейських країн [1;2;3].

Стиль сформовано в регіоні, який охоплює північ Іспанії і південь Франції (Каталонія, Бургундія, середня течія р. Луари); звідти стилістика поширилася на інші країни Європи. Чотири джерела формування романського архітектурного стилю: спадщина Стародавнього Риму, архітектура Візантійської імперії, ранньохристиянська й каролінгська архітектура. З цих джерел запозичено функціональну організацію, розпланування і композицію монастирів, соборів і церков, будівельну техніку, характер декору фасадів та інтер'єрів.

Головним і найрозвиненішим типом споруди романського стилю була монастирська церква – три- або п'ятинавова базиліка з апсидами, нерідко з трансептом і вежами. Розрізняють два типи романських церков: орденські й паломницькі [5;6;7].

Орденські церкви належали двом основним чернечим орденам: бенедиктинському й цистерціанському. Вони визначали розвиток архітектури протягом X–XII ст., створивши дві основні архітектурні школи: цистерціанська відрізнялася від бенедиктинської майже повною відсутністю декору.

Паломницькі церкви архітектурно забезпечували численні паломництва, які у тодішній Європі стали масовим явищем з основним маршрутом до м. Сантьяго-де-

Компостела. Усі вони є три- та п'ятинавовими базиліками з галереями-емпорами над бічними навами, тринавовим трансептом, хором, деамбулаторієм, апсидіолами, вежами над середохрест'ям та парними - на західному фасаді.

Романському стилю властиві певні будівельні матеріали й будівельна техніка: тесаний камінь, з якого муровано масивні стіни, прикрашені лише аркатурою. Великий масштаб споруд і їхніх членувань створює враження надмірної монументальності й величі. Головна конструктивна проблема храмів романського стилю — перекриття склепінням середньої нави.

В архітектурному вирішенні церковних фасадів застосовано аркатуру й аркади, рози, мотиви біфорія і трифорія (вікна, ніші), аркові перспективні портали, прикрашені скульптурою, вежі [4].

Етапність розвитку романського стилю у різних країнах Європи неоднакова. Хоча стиль і був загальноєвропейським, проте у кожній країні чи великому регіоні він розвивався по-своєму. У Франції виділяються 2 етапи, в Англії етапність розвитку романського стилю в архітектурі не виявлена, у Німеччині простежуються три етапи.

Питання про наявність регіональних (місцевих) шкіл архітектури романського стилю є дискусійним. Проте визнано існування кількох регіональних шкіл у Франції та Німеччині [5;6;7].

У Франції шість регіональних шкіл у історичних областях: Бургундія, Нормандія, Овернь, Прованс, Аквітанія (або Західна школа, що розпадається на дві: Періге і Пуату). У Бургундії вперше зафіксовано появу стрільчастої (бургундської) арки. Основними пам'ятками є монастирські церкви у містах Пареле-Моніаль кінця XI - початку XII ст., Везле 1120 – 1150 р. Нормандські основні пам'ятки – дві монастирські церкви у м. Кані, збудовані Вільгельмом I Завойовником і його дружиною Матільдою: Сент Етьєні (чоловічого монастиря, 1063–1081 р.) і Трініте (жіночого монастиря, 1062–1070 р.). В Оверні – собор Нотр-Дам у м. Клермон-Феррані, монастирські церкви в містах Сен Нектері, Іссуарі, Ле-Пюї-ан-Веле. Головний внесок Провансу у формування романської стилістики – розроблення архітектурно-скульптурних композицій розвинених перспективних порталів (портал монастирської церкви Сен Трофим у м. Арлі 1152–1180 р.).

Школа Пуату: розробляла тип тринавової базиліки з рівновисокими навами, дуже затемненими інтер'єрами, пластичними західними фасадами з активним скульптурним декором. Головна пам'ятка — церква Нотр-Дам-ла-Гранд другої чверті XII ст. у м. Пуатьє.

Школа Періге: єдина регіональна школа романського стилю, в якій куполи застосовували настільки активно, що вони визначали архітектурний образ храмів. Основні пам'ятки: собори у містах Кагорі 1119 р., Ангулемі 1105–1123 р. та п'ятикупольна монастирська церква Сен Фрон 1120 р. у Періге, що є приблизною копією собору Сан Марко у Венеції.

В історії англійської архітектури романську добу називають нормандською. Англійські особливості, яких не було на континенті: більш витягнуті у довжину нави й хор, значно більша загальна довжина одноманітних храмів – тринавових базилік із трансептом і багатоапсидним завершенням вівтарної частини (хору). В інтер'єрах застосовано масивні циліндричні опори діаметром 2 м, до 10 м заввишки. Характерні також прямокутного плану вежі над середохрестям і одна чи дві – на західному фасаді (собори у містах Глостері графства Глостершир 1089–1150 р., Даремі однойменного графства 1093–1133 р.) [4;5].

Німецькі регіональні школи існували не синхронно. До саксонської школи належать три великі імперські собори у містах Шпеєрі, Майнці, Вормсі та монастирська церква Святої Марії в Лаах 1093–1156 р. Семивежовий собор у м. Лімбурзі-ан-дер-Лані – останній великий собор романського стилю рейнської школи.

Таким чином, романський стиль вирізнявся масивністю і зовнішньою суворістю споруд, які зберігають оборонні, захисні функції. Найбільша увага приділялася спорудженню храмів-фортець, монастирів-фортець, замків-фортець, що розташовували на підвищених ділянках місцевості.

Список використаних джерел

1. Гаврюшенко О. А., Шейко В. М. Тишевська Л. Г. Західноєвропейське Середньовіччя. Історія культури: Навч. посібник / Наук. ред. В.М. Шейко.—К.: Кондор, 2004.—С. 282-322.
2. Воробйова Л. Романський стиль // Архітектура: короткий словник-довідник. Київ: Будівельник, 1995. С. 257–258.
3. Вечерський В. Курс історії архітектури. Київ: Інститут проблем сучасного мистецтва, 2006. С. 92–102.
4. Єфименко В. В. Культура Середньовіччя. Історія світової культури: Навч.посібник / Керівник авт. колективу Л.Т. Левчук / В.В. Єфименко.— 4-е вид. стереот.—К.: Либідь, 2003.—С. 212-252.
5. Історія світової культури: Навч. посіб. / Керівник авт. Колективу Л. Т. Левчук. — 3-тє вид., перероб. і доп. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 400 с.
6. Сіверс В.А. Історія світової культури. – К.:НАКККІМ, 2011. – 438 с.
7. Цебрій І.В. Романський художній стиль у мистецтві середньовічного заходу: посібник для студентів вищих навчальних закладів. — Полтава: ПНПУ, 2010.— 69 с

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент Гальченко С.І.